

U draait op voor de wegwerpeconomie: Gsm's, tv's en printers na twee jaar waardeloos

[Bruno Leijnse](#) Redacteur bij Trends

15/06/17 om 12:00 - Bijgewerkt om 12:20

Europa trekt ten strijde tegen de vervroegde veroudering van elektronische apparaten. Een langere levensduur van producten kan de economie versterken en nieuwe banen opleveren.

© reuters

Hebt u nog een iPhone 5C of een ouder model? Dan kunt u een upgrade naar het nieuwe iOS 11-besturingssysteem van Apple vergeten. Uw iPhone gebruikt nog een 32-bits processor, terwijl Apple nu uitsluitend voor 64-bits gaat. Apple schopt meteen een paar honderdduizend 32-bits iOS-toepassingen naar het oude-informaticahuis.

Uw vier jaar oude iPhone blijft uiteraard wel functioneren. Op eBay kunt u hem verkopen voor 45 euro, of 8 procent van de introductieprijs van vier jaar geleden. Zijn geheugen is beperkt en niet uitbreidbaar. De camera's zijn achterhaald. De batterijen zijn waarschijnlijk versleten en u kunt ze niet vervangen.

U vindt dat misschien sneu, maar de meeste consumenten malen daar niet om. Een studie van de Arbeiterkammer Wien kwam twee jaar geleden tot de vaststelling dat smartphonebezitters gemiddeld 1,8 jaar met hun toestel deden - half zo lang als gebruikers van klassieke mobieltjes. De beperkte functionaliteit, de behoefte aan een beter model en de gewijzigde verwachtingen waren de meest genoemde redenen om van toestel te veranderen. Apple-bezitters hielden hun mobieltje gemiddeld iets meer dan twee jaar bij. Die termijn valt precies samen met de interval tussen de grote iPhone-releases. De studie vroeg ook welke levensduur de gebruikers eigenlijk voor hun mobieltjes hadden gewenst. Die bleek tweeënhalve keer langer te zijn.

Het is zeer, zeer moeilijk te bewijzen of iets bewust wordt verouderd. Apple heeft geen monopolie op de snelle veroudering van zijn producten. Zo stelden onderzoekers van het

Duitse Umweltbundesamt vast dat het aantal vervangingen van grote huishoudapparaten van minder dan vijf jaar oud na een defect is gestegen van 3,5 procent van het aantal aankopen in 2004 tot 8,3 procent in 2012. De gemiddelde stijging van de uitval was 10 procent. Uitschieters waren droogkasten, met 18 procent vervangingen na hooguit vijf jaar, en diepvriezers, met 17 procent.

Geprogrammeerde veroudering

Anderhalf jaar geleden liet federaal minister voor Consumentenzaken Kris Peeters (CD&V) de federale overheidsdienst Economie nagaan in hoeverre fabrikanten veroudering programmeren en welke maatregelen het leven van producten kunnen verlengen. De ambtenaren rapporteerden vorige maand dat ze in de literatuur maar drie rechtszaken over geprogrammeerde veroudering hadden gevonden. Geen ervan "liet toe het bestaan van geprogrammeerde veroudering te bewijzen". Eén zaak, over een vijftienjarig wereldwijd kartel om de gebruiksduur van gloeilampen tot 1000 uur te beperken, dateerde van 1939. Twee recentere zaken gaven geen uitsluitsel, doordat ze eindigden met een dading, zonder uitspraak.

Een studie voor de Duitse groenen groef in 2013 iets dieper. Zij gaf 23 voorbeelden van zwaktes in producten die de gebruiksduur sterk beperkten en vroegtijdig tot een nieuwe aanschaf dwongen. De analyse ging van schoenen en ritssluitingen tot wasmachines, koptelefoons en de iPhone 4. De auteurs detailleerden hoe de duurzaamheid zonder aanmerkelijke extra kosten kon worden verhoogd, door het gebruik van andere materialen of componenten, of door een beter ontwerp.

Ze klaagden onder meer aan dat speciale schroeven worden gebruikt, zoals in de iPhone 4. Met die techniek, die ook populair is bij autobouwers, wil de fabrikant reparaties voorbehouden aan erkende herstellende, die ook de enigen zijn die de gespecialiseerde apparatuur en originele vervangstukken kunnen krijgen. Daardoor kan de fabrikant de prijs van de herstellingen controleren en verhogen, zodat klanten sneller voor een vervanging kiezen.

Te rap kapot

Simon November, de woordvoerder van Test-Aankoop, wijst erop dat er op veel markten een "wedloop naar de bodem" aan de gang is. De prijs van zuinige wasmachines is gedaald van ongeveer 1000 euro eind jaren negentig tot 400 euro in 2005-2006. De consumentenorganisatie lanceerde vorig jaar terapkapot.be, een website waar consumenten kwaliteitsproblemen kunnen melden. De teller stond vorige week op 6081 klachten. Meldingen over smartphones, wasmachines, printers, vaatwassers en koffie- en espressomachines staan in de top vijf.

"Het is zeer, zeer moeilijk te bewijzen of iets bewust wordt verouderd", vertelt November. "Wij spreken daarom over vervroegde veroudering. Of die gepland is of niet, doet niet ter zake." Met het meldpunt wil Test-Aankoop de problemen in kaart brengen om de fabrikanten te kunnen aanspreken en desnoods collectieve rechtszaken aan te spannen.

Merkwaardig genoeg voeren niet zozeer de consumenten actie tegen vervroegde veroudering. Dat zijn vooral ecologisten die vinden dat ons productie- en consumptiemodel lichtzinnig omspringt met de grondstoffen van de aarde. In smartphones vinden ze een dankbaar mikpunt. Volgens Gartner en IDC zijn er in de tien jaar van het smartphonetijdperk 7,2 miljard stuks geproduceerd. Ze bevatten

zeldzame mineralen en grondstoffen uit conflictgebieden, en ze worden snel vervangen: in de Verenigde Staten gemiddeld om de 26 maanden, volgens Greenpeace. De productie is zeer energie-intensief.

Delen

Waarom betaal je 6 procent btw op een fietsherstelling en 21 procent op de herstelling van een wasmachine?

Er gaan grote sociale kosten mee gepaard. Zo zijn er gedocumenteerde gevallen van ziektes door het vrijkomen van giftige dampen tijdens het productieproces. De grondstoffenwinning, zoals het delven van kobalt in Congo, is levensgevaarlijk. Het merendeel van die grondstoffen wordt niet gerecycleerd, onder meer doordat het ontwerp van de apparaten dat bemoeilijkt. Slechts 12 procent kwam in officiële recyclagekanalen terecht. 40 procent bleef na de afdanking gewoon bij de gebruiker in de kast liggen, bleek in 2013 uit het Europese Prosuite-onderzoek.

Circulaire economie

De Europese Commissie heeft al een reeks acties ondernomen om grondstoffenverspilling tegen te gaan en sommige aspecten van de vervroegde veroudering te bestrijden. Tegen 2018 wil de Commissie een onafhankelijk testprogramma opzetten om gevallen van geplande veroudering te detecteren en aan te pakken. In de circulaire economie, die "de waarde van de producten, materialen en hulpbronnen zo lang mogelijk behoudt en de afvalproductie tot een minimum beperkt", ziet de Commissie een middel om de Europese industrie te differentiëren en meer toegevoegde waarde te geven. Elektronica in Europa is vooral een importproduct; voor smartphones bedraagt de invoer bijna 100 procent. Als de toestellen langer worden gebruikt, verbetert de handelsbalans. Lokale herstellingen en recyclage zorgen voor extra werkgelegenheid.

Ook de federale overheidsdienst Economie heeft nagedacht over actiemiddelen om de duurzaamheid van producten te verhogen. Zo zou de regering de wettelijke garantietermijnen kunnen verlengen. Nu volgt België de Europese regeling. Die geeft theoretisch twee jaar waarborg, maar legt na zes maanden de bewijslast voor een fabricagefout bij de koper. Minister Kris Peeters wil de waarborg op twee jaar houden, maar de bewijslast over de hele periode bij de fabrikant leggen, zoals nu al het geval is in Frankrijk. "Die tekst is nog niet afgeklopt", meldt Miet Deckers, de woordvoester van Kris Peeters.

Een label voor levensduur

Test-Aankoop ziet België graag een voortrekkersrol nemen. "De Commissie kijkt naar voorbeeldlanden. Denemarken, IJsland of Ierland hebben al langere garanties. Als de Europese Unie langere waarborgtermijnen oplegt - vijf à zes jaar voor wasmachines bijvoorbeeld - dan hebben fabrikanten een stimulans om ervoor te zorgen dat die de eerste drie à vier jaar niet stuk gaan", argumenteert November. Opmerkelijk is dat er in Frankrijk geen prijsstijgingen zijn geweest door de uitbreiding van de garantieperiode van zes maanden tot twee jaar, is te horen bij de federale overheidsdienst Economie.

De verplichte aanduiding van de verwachte levensduur kan extra informatie bieden voor de koper. Een organisatie zou de labels uitreiken op basis van een methodologie die de overheid ontwikkelt. ISO, de organisatie van de Verenigde Naties voor standaardisatie, heeft al baanbrekend werk verricht met haar ISO 14000-standaarden voor ecodesign. Een grootschalige simulatieoefening in opdracht van het Europees Economisch en Sociaal Comité van de Europese Unie leerde vorig jaar dat producten met een label dat zegt dat het apparaat een langere levensduur heeft, gemiddeld 13,8 procent beter verkochten dan andere. Het effect was hoog bij valiezen en printers (meer dan 20 %, typisch producten waar kwaliteit belangrijk is), laag bij smartphones (11,4%) en nul bij televisies. Het label had meer effect bij vrouwen, bij hogere inkomens en bij de 25- tot 35-jarigen.

Delen

Alleen in de auto-industrie zijn fabrikanten verplicht informatie over reparaties ter beschikking te stellen

Met een soortgelijke Europese aanpak is het mogelijk informatie over de herstelbaarheid van een product te geven, noteert de federale overheidsdienst Economie. In Frankrijk moeten fabrikanten sinds 2014 wettelijk vermelden hoelang ze in reserveonderdelen voorzien. Maar het uitvoeringsbesluit laat een achterpoort ter grootte van een ferryluik open: de verplichte vermelding vervalt als de fabrikanten geen reserveonderdelen aanbieden. Volgens de denktank La Fabrique Ecologique doet 60 procent dat niet.

Test-Aankoop heeft nog een andere suggestie voor de ministers: een verlaging van de btw op herstellingen. Simon November: "Waarom betaal je 6 procent btw op een fietsherstelling en 21 procent op de herstelling van een wasmachine? Zweden heeft sinds 1 januari de btw op herstellingen verlaagd van 25 naar 12 procent. Waarom zouden we dat voorbeeld niet volgen?"

Vlaanderen Circulair

Het debat over duurzaamheid is een kans voor fabrikanten om zich te differentiëren. Twee bekende voorbeelden van fabrikanten die inzetten op de herstelbaarheid van hun producten, zijn de Franse huishoudelektrogroep SEB (Moulinex, Rowenta, Krups en Tefal) en de kleine Nederlandse smartphonefabrikant Fairphone.

In Vlaanderen is de overgang naar een circulaire economie in handen van Ovam, onder de noemer Vlaanderen Circulair. De groep maakt onder meer een inventaris van financieringsmogelijkheden voor circulaire ondernemers en bekijkt of de overheid daar lacunes moet invullen. "Ovam heeft ook een sterk team om ecodesign te stimuleren en een mooie database met cases", vertelt Philip Marynissen, een van de facilitators van Vlaanderen Circulair.

België heeft met Umicore een wereldspeler in recyclage. Het bedrijf haalde vorig jaar 641 miljoen omzet en een rendement van 26 procent op het geïnvesteerde vermogen in zijn speciale metalenrecyclage- en productieactiviteiten.

Deloitte berekende voor de Europese Commissie de sociaaleconomische effecten van de verhoogde herstelbaarheid van vier soorten toestellen: wasmachines, vaatwassers, stofzuigers en koffiemachines. Uit de wirwar van tegenstrijdige factoren kwam een toename van de werkgelegenheid van nul tot 30.000 banen in de Europese Unie tegen 2050. "

